

Litteraturoversigter

Boganmeldelse

WOOD, ADRIAN: *A theory of profits*. Cambridge: University Press, 1975, 184 pp. £ 4,90.

Begrundelsen for at anmelde Adrian Wood's bog er ikke, at det er et fremragende og fejlfrit værk, tværtimod skal der i det følgende omtales et par alvorlige inkonsistenser. Når bogen alligevel må anbefales, skyldes det, at der præsenteres nye, konstruktive ideer af en yngre forsker, der sikkert skal regnes med blandt næste generations postkeynesianere.

Adrian Wood vil forklare et samfunds funktionelle indkomstfordeling efter at have forkastet neoklassisk og kritiseret dele af gangens postkeynesiansk teori.

Bogen falder i tre afsnit og er logisk struktureret ved først at vise læseren det mikroteoretiske grundlag, dernæst makroræsonnementerne og endelig de økonomisk-politiske konklusioner.

1. Udgangspunktet er, at det under usikkerhed ikke har megen mening at beskrive virksomhedsadfærden ved at antage profitmaksimering, da det ville forudsætte kendte, fremtidige priser. I stedet tænkes producenterne at vækstmaksimere under passende restriktioner, og det er i valget af disse bibetingelser, Wood's teori siger noget nyt.

Man går ud fra, at der på langt sigt – og alle ræsonnementer angår steady states med mulighed for kortvarige uligevægte – er et fast forhold mellem afsætning og kapitalapparat, så vækst i salget kræver investerin-

ger, og de skal finansieres. Hvis virksomhederne til en vis grad vil gøre dette af egne midler, må en høj profitmargin være attraktiv, men det virker samtidigt hæmmende for salget. Den ene bibetingelse ved vækstmaksimeringen udtrykker et trade-off mellem profitmarginen og væksten.

$$\pi \cong \mu(g, k), \pi'_g < 0 \text{ og } \pi'_k \geq 0 \quad (1)$$

hvor π er profitmarginen for en virksomhed, $g = \Delta V/V$ er vækstraten og $k = I/\Delta V$ er kapitalkoefficienten, idet V er virksomhedens salgsvolumen. π'_i er de afledte af π mht. g og k .

Den omstændighed, at virksomheden har ufuldkommen viden om fremtiden gør den tilbageholdende ved efterspørgsel efter fremmed finansiering, bl.a. fordi fejl og tab får alvorligere konsekvenser, hvis de går ud over udenforstående, end hvis de kan dækkes af virksomheden selv. Man vil derfor ikke tillade, at mere end brøkdelen x af investeringsomkostningerne dækkes eksternt og samtidigt opbygges en buffer af likvide, finansielle aktiver i takt med kapitalapparatets vækst, udtrykt som fI . Det er derfor nødvendigt, at det ikke-udbetalte overskud, rP , kan dække den egenfinansierede del af investeringerne, og tilvæksten i sikkerhedsbeholdningen. Man må altså sørge for, at profitten er så høj, at

$$rP \geq (1 + f - x) I$$

Litteraturoversigter

Boganmeldelse

WOOD, ADRIAN: *A theory of profits*. Cambridge: University Press, 1975, 184 pp. £ 4,90.

Begrundelsen for at anmelde Adrian Wood's bog er ikke, at det er et fremragende og fejlfrit værk, tværtimod skal der i det følgende omtales et par alvorlige inkonsistenser. Når bogen alligevel må anbefales, skyldes det, at der præsenteres nye, konstruktive ideer af en yngre forsker, der sikkert skal regnes med blandt næste generations postkeynesianere.

Adrian Wood vil forklare et samfunds funktionelle indkomstfordeling efter at have forkastet neoklassisk og kritiseret dele af gangens postkeynesiansk teori.

Bogen falder i tre afsnit og er logisk struktureret ved først at vise læseren det mikroteoretiske grundlag, dernæst makroræsonnementerne og endelig de økonomisk-politiske konklusioner.

1. Udgangspunktet er, at det under usikkerhed ikke har megen mening at beskrive virksomhedsadfærden ved at antage profitmaksimering, da det ville forudsætte kendte, fremtidige priser. I stedet tænkes producenterne at vækstmaksimere under passende restriktioner, og det er i valget af disse bibetingelser, Wood's teori siger noget nyt.

Man går ud fra, at der på langt sigt – og alle ræsonnementer angår steady states med mulighed for kortvarige uligevægte – er et fast forhold mellem afsætning og kapitalapparat, så vækst i salget kræver investerin-

ger, og de skal finansieres. Hvis virksomhederne til en vis grad vil gøre dette af egne midler, må en høj profitmargin være attraktiv, men det virker samtidigt hæmmende for salget. Den ene bibetingelse ved vækstmaksimeringen udtrykker et trade-off mellem profitmarginen og væksten.

$$\pi \cong \mu(g, k), \pi'_g < 0 \text{ og } \pi'_k \geq 0 \quad (1)$$

hvor π er profitmarginen for en virksomhed, $g = \Delta V/V$ er vækstraten og $k = I/\Delta V$ er kapitalkoefficienten, idet V er virksomhedens salgsvolumen. π'_i er de afledte af π mht. g og k .

Den omstændighed, at virksomheden har ufuldkommen viden om fremtiden gør den tilbageholdende ved efterspørgsel efter fremmed finansiering, bl.a. fordi fejl og tab får alvorligere konsekvenser, hvis de går ud over udenforstående, end hvis de kan dækkes af virksomheden selv. Man vil derfor ikke tillade, at mere end brøkdelen x af investeringsomkostningerne dækkes eksternt og samtidigt opbygges en buffer af likvide, finansielle aktiver i takt med kapitalapparatets vækst, udtrykt som fI . Det er derfor nødvendigt, at det ikke-udbetalte overskud, rP , kan dække den egenfinansierede del af investeringerne, og tilvæksten i sikkerhedsbeholdningen. Man må altså sørge for, at profitten er så høj, at

$$rP \geq (1 + f - x) I$$

og da $\pi = P/V$ fås ved at dividere igennem med Vr , at

$$\pi \geq \frac{(1 + f - x)}{r} gk \quad (2)$$

Virksomhedens adfærd er nu determineret. Den skal maksimere g under bibetingelse af (1) og (2).

De to restriktioner, der betegnes henholdsvis *the opportunity frontier* og *the finance frontier*, virker sammen på følgende måde. (1) viser, at man kan øge væksten i salget, men kun på bekostning af profitmarginen, π . For fastholdt vækst er forøget kapitalkoefficient gunstig for konkurrenceevnen og dermed π , men større investeringer kræver finansiering. Wood antager helt simpelt, at en – ulagget – accelerator bestemmer investeringsomfanget:

$$I = kgV$$

Derfor sætter *the finance frontier* en grænse for, hvor højt g og/eller k kan tvinges op, da såvel øget kapitalintensitet som produktionsvækst tærer på egenfinansieringen.

Hvis man som i ortodoks neoklassisk teori forudsætter, at kapitalmarkedet er perfekt og homogent, bliver kilderne til finansiering uden betydning, da virksomhederne kan og vil låne, så længe profitforventningerne er gunstige. Det er komplet urealistisk, og de høje selvfinansieringsgrader – i Danmark ca. $1/3$ og i mange andre lande mere – tyder på, at Wood har ret i at understrege den faktisk forekommende aversion mod at afgive for megen virksomhedssuverænitet gennem tilførsel af fremmedkapital. Men selvom sikkerhedsaspektet gennem størrelsen af x lægger et bånd på låntagningen, savner man en prisme-

kanisme på kapitalmarkedet. I Wood's model låner virksomhederne så meget de tør, men det kunne være, at profitforventningerne kom under renten, før modet slap op.

Den fundamentale tanke i modellen er, at for givne f , x og r (principielt kunne de endogeniseres) vælger virksomhederne et k (en teknik), så g er størst mulig under hensyn til π 's højde.

Mikroafsnittet er interessant ved i høj grad at trække på empiriske erfaringer og derved give kød og blod til diskussionen af konsekvenserne af at arbejde med usikkerhed og opgive profitmaksimering m.v. som adfærdsbeskrivelse. Megen postkeynesiansk kritik af neoklassisk teori har formelt været rettet mod de aggregerede ligevægtsmodeller (à la Clark og Solow), mens det må være af mere generel interesse at gøre, som Adrian Wood her forsøger: at gå til roden og diskutere neoklassisk mikroteori, som den er udviklet hos Walras, Marshall og Debreu.

2. Helt så vellykket forekommer det følgende makroafsnit ikke at være.

Først fastslås det, at en aggregeret opportunity frontier ikke har mening, eftersom ændringer i kapitalintensiteten gennem de afledte investeringer nu direkte influerer på afsætningen (i makro-delen: værditilvæksten). Den finansielle restriktion, derimod, kan let tolkes på et helt aggregeret plan.

The opportunity frontier erstattes af den keynesianske multiplikator, der sammen med de acceleratorbestemte investeringer fastlægger ligevægtsvækstraten à la Harrod. Idet a er opsparingskvoten, ved vi, at

$$g = s/k$$

Den nødvendige makroprofitandel er nu en-

tydligt bestemt, dvs. at uligheden (2) bliver til

$$\pi = \frac{(1 + f -)x}{r} \quad s$$

Wood har nu leveret sin indkomstfordelings-teori: vi fastlægger samfundets indkomstfordeling gennem virksomhedernes behov for egenfinansiering!

Forfatteren videreudbygger sin model ved at specificere opsparelskvotens afhængighed af indkomstfordelingen gennem introduktion af en offentlig sektor og ved at åbne økonomien, men det væsentlige må her være at forsøge at vurdere Wood's centrale idé. Man kan sammenligne hans profitandelsteori med almindelig postkeynesiansk og neoklassisk forklaring af profit og indkomst (beskæftigelse).

Hvis det i en *neoklassisk* økonomi skulle komme for, at virksomhedernes planlagte vækstrate ikke er tilstrækkelig til at møde den naturlige vækstrate, dvs. befolkningsvækst og neutrale tekniske fremskridt, vil en faldende realløn tvinge kapitalkoefficienten ned, så en øget efterspørgsel efter arbejdskraft eliminerer arbejdsløsheden. Også hos *Kaldor* findes en mekanisme, der giver fuld beskæftigelse. Ved at forudsætte stive pengeløninger og fleksible priser kan indkomstfordelingen forskydes, så opsparingen bliver stor nok til at give den vækstrate, der skal til for at sikre et givet arbejdsudbud beskæftigelse.

I modsætning hertil lader *Joan Robinson* væksten bestemmes eksogen ved producenternes animal spirit, mens indkomstfordelingen fastlægges via producenternes mark-up, der i et ligevægtigt forløb vil være tilstrækkeligt til at finansiere væksten. Intet

peger her mod en vækstrate lig den naturlige, og vi kan let tænke os fuld keynesiansk beskæftigelse (fuld kapacitetsudnyttelse) samtidigt med større vækst i befolkningen end i den beskæftigede del af arbejdsstyrken, så resultatet bliver kronisk underbeskæftigelse – af forfatteren betegnet marx'sk arbejdsløshed.

Det efter anmelderens opfattelse væsentligste bidrag, Wood har ydet, er at forklare det robinsonianske mark-up. Hos både Robinson og Wood er væksten fastlagt ved forventningerne til afsætningen, men Wood kan argumentere for, at profitterne passer til den planlagte produktionsforøgelse; de skal være høje nok til at finansiere den.

3. Den største uklarhed i teorien viser sig imidlertid i denne forbindelse. Selvom tendensen til langtidsligevægt er stærk, og stærkere end Joan Robinson har antaget, er Wood's model keynesiansk, da årsagssammenhængen går fra investeringer til opsparing. Det er ikke så let at se i modellen, da lags som nævnt ikke er specificeret, men ved positiv vækst må en periodes ex-ante opsparing være mindre end de planlagte investeringer. En model, der realistisk betoner de finansielle forudsætninger for vækst, må nødvendigvis indeholde et banksystem e.l., der har en kreditmultiplikator stor nok til at lukke opsparels-gap'et for de enkelte perioder.

Det er relevant at kritisere teorier, der benævnes *post-keynesianske* for at se bort fra de monetære sammenhænge, men Adrian Wood er så optaget af selvfinansieringsrestriktionen, at han ser væk fra såvel rentedannelse som kreditudbud. Måske ville en analyse heraf give anledning til at betvivle forudsætningen om de meget stabile ligevægte.

Modellens realisme sættes på en yderligere prøve, når økonomien åbnes. Wood antager, at elasticiteterne i udenrigshandelen er meget lave, hvilket er nødvendigt, hvis virksomhederne skal kunne fortsætte med at fastsætte priserne alene ud fra hensyn til den nødvendige profitmargin. Kun hvis offentlige indgreb gennemføres for at tvinge den indenlandske vækst så langt ned, at importen ikke vokser hurtigere end eksporten, afviger konklusionerne for den åbne økonomi fra dem, der gjaldt i den lukkede. Det må kunne antages, at visse priser er bestemt udefra i en grad, der må give ændringer i relative priser meget mere og efterspørgselseffekter tilsvarende mindre vægt i bestemmelsen af im- og eksport.

At konkurrenceevnens betydning er underspillet bliver endnu mere iøjnefaldende, når modellen anvendes til at bedømme virkningerne af offentlige indgreb, f.eks. gennemførelse af ØD, der skal forøge samfundets indkomstlighed. Det hævdes her, at ethvert forsøg på reduktion af virksomhedernes overskud elimineres gennem overvæltning på varepriserne – en sådan adfærd må være utænkelig i en lille, åben økonomi.

Omend analysen har væsentlige svagheder, har Adrian Wood givet et originalt bidrag til den postkeynesianske teori om indkomstfordeling.

Peter Erling Nielsen

Økonomisk Institut, Københavns Universitet

Nye danske bøger

ANDERSEN, ERLING B., NIELS ERIK JENSEN OG NILS KOUSGAARD: *Teoretisk statistik for økonomer. Tilføjelser og eksempler til pensum i teoretisk statistik for politstuderende*. København: Akademisk Forlag, 1975. 275 pp. Kr. 57,50.

NT 76-2001

Bogen består af tilføjelser til pensum i teoretisk statistik for polit-studerende, dvs. Kreyszig's *Introductory statistics* og dele af Wonnacott's og Wonnacott's *Econometrics*, bl.a. om histogrammer, specielle fordelinger, Poisson-processen, anvendelse af normalfordelingen som tilnærmelse til diskrete fordelinger, betingede fordelinger, *t*-test for parvise sammenligninger, antalstabeller, konfidensgrænser og stikprøvetæori. Desuden findes en eksempelsamling på 100 sider.

ANDERSEN, HEINE M. FL.: *Kritik af kapitallogikken*. København: Demos, 1975. 220 pp. Kr. 49,50. *NT 76-2002*

Bogen er en kritik af en særlig version af nutidig marxistisk fortolkning, der efter forfatterens mening har været stærkt dominerende i den hjemlige akademiske marxisme, og som noget énsidigt lægger vægt på profitratens faldende tendens ved forklaring af det kapitalistiske systems udvikling. I bogen skriver Christian Groth om »Produktivkræfternes udvikling og profitraten«, Carsten Koch om »Kapitallogik, Says lov og statsinterventionisme« og Ole Jess Olsen om »Altvaters teori om den borgerlige stat og grænserne for dens økonomiske indgreb«. Afsluttende behandler Heine Andersen det videnskabs-teoretiske syn, som kapitallogikken er knyttet til.

Arbejds miljø. Medbestemmelse, arbejdsmiljøtjeneste, uddannelse og forskning, planlægning. Arbejds miljøgruppen af 1972, Rapport nr. 4. København: Arbejds miljøgruppen af 1972, 1976. 214 pp. Kr. 22,00. *NT 76-2003*

Denne rapport, der danner afslutningen på Arbejds miljøgruppens arbejde, behandler de generelle foranstaltninger, virksomheder og samfundet bør anvende for at fremskaffe et